

วิเคราะห์คุณลักษณะเด่นของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه ที่มีผลต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ทิวากร แยมจังหวัด¹

อับดุลรอญิง สือแต²

บทคัดย่อ

อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه เป็นเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมลำดับที่ 3 ของอาณาจักรอิสลาม คุณลักษณะอันโดดเด่นของท่านเป็นปัจจัยสำคัญที่หนุนนำให้ท่านสามารถปกครองอาณาจักรอิสลาม ในยุคสมัยดังกล่าวจนประสบความสำเร็จในหลายด้าน วัตถุประสงค์ของงานชิ้นนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์ คุณลักษณะเด่นของท่าน โดยถอดบทเรียนจากเหตุการณ์สำคัญที่ได้ถูกกล่าวในชีวประวัติของท่าน ด้วยกับคุณลักษณะอันโดดเด่นทำให้ท่านสามารถนำพาสังคมฝ่าวิกฤติแห่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นไปได้ จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะอันโดดเด่นของท่าน ประกอบด้วย เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความสุขุมรอบคอบ มีความยืดหยุ่นและประนีประนอม มีความอ่อนโยน ให้อภัย มีความละเอียด มีจิตใจสาธารณะ มีความกล้าหาญ มีความอดทน และมีความยุติธรรม จากคุณลักษณะอันดีงามเฉพาะตัว เป็นส่วนสำคัญในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ โดยเฉพาะในปลายยุคสมัยของการปกครองของท่าน เพียงช่วงระยะเวลาประมาณ 12 ปี ที่ท่านอยู่ในตำแหน่ง อาณาจักรอิสลามสามารถขยายอาณาเขตและเข้าพิชิตแคว้นเมืองต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง นำศาสนแห่งอิสลามไปมอบให้แก่มวลมนุษยชาติอย่างกว้างใหญ่ไพศาล พร้อมทั้งมีพัฒนาการทางด้านกองทัพทหาร และการเมืองการปกครองจนเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วทุกมุมโลก

คำสำคัญ: คุณลักษณะเด่น, อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน , การแก้ปัญหาความขัดแย้ง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² Ph.D. (West Asian Studies) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Personality of Caliph Uthman Ibn Affan ﷺ

Tivakorn Yamchangwad ¹

Abdulroning Suetae²

Abstract

Uthman Ibn Affan ﷺ was the 3rd Caliph of the Islamic State. He was known as a leader with a great personality. Because of his personality are important factor that supported him to rule the Islamic State to be prosperous and ascendant in that time. Thus the objective of this article was to study the personality of Uthman Ibn Affan ﷺ through lessons learned that had been mentioned from a great story. In addition through his excellent character has been leading the Muslim community to resolve conflicts in that period. This study found that the great personality of Uthman Ibn Affan ﷺ included: knowledgeable, calm, flexibility, compromise, forgiveness, gentle, volunteerism, courage, patience and justice. From all these personalities had been contributed to resolve problems and conflicts management in his time. Furthermore, he could expand and conquer so many regional cities in the period 12 years of being Caliph. Moreover during his caliphate Muslim could be delivered the message of Islam to the mankind widely as well as development of military, political system as was revealed to the world.

Keywords: Personality, Uthman Ibn Affan, Conflict Management

¹ Ph.D. Candidate in Islamic Studies program, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus

² Ph.D. (West Asian Studies), Assistant Professor, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus

บทนำ

อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน อิบน์ อบุลอาศ อิบน์ อุมัยยะฮฺ อิบน์ अबديซิมสฺ อิบน์ अबดิมนัฟ อิบน์ กุศ็อย อิบน์ กิลาบ (Ibn Sa'ad, n.d. : 4/377) วงศ์ตระกูลของท่านไปบรรจบกับเชื้อสายของท่านเราะสูล ﷺ ที่ अबดิมนัฟ มารดาของท่านชื่อฮัรวา บินตุ กุร็อยซฺ อิบน์ เราะบิอะฮฺ อิบน์ หะบิบ อิบน์ अबديซิมสฺ อิบน์ अबดิมนัฟ อิบน์ กุศ็อย อิบน์ กิลาบ (Muhammad Yahya al-Andalusi, 1985: 19) อุษมาน ﷺ ถือกำเนิดปี ค.ศ. 573 ในตระกูลอุมัยยะฮฺแห่งเผ่ากุร็อยซฺ ซึ่งเป็นอดีตชนชั้นผู้ปกครองในนครมักกะฮฺ ตามทัศนะที่พบเห็นท่านถูกกำเนิดหลังจากเกิดเหตุการณ์ปีช้างผ่านไป 6 ปี (Ibn Hajar, 1995 : 4/377) บางทัศนะให้ความเห็นว่า ท่านกำเนิดที่เมืองฏออิฟ โดยที่มีอายุน้อยกว่าท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ประมาณ 5 ปี (Sadiq 'Urjun, 1990: 45)

เป็นที่ทราบว่ ในยุคอนารยชน (ญาฮิลียะฮฺ) ก่อนจะรับอิสลามท่านเป็นบุคคลที่มีความประเสริฐเป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคมยุคนั้น ท่านเป็นผู้ทรงเกียรติ มีคุณลักษณะแห่งความละอายอย่างยิ่ง พุดจาสุภาพอ่อนโยน เป็นที่รักใคร่ของผู้ที่อยู่รายล้อม การใช้ชีวิตในยุคอนารยชนท่านไม่เคยกราบไหว้รูปปั้น ไม่เคยปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่เคยดื่มสุรา ไม่ร้องรำทำเพลงไม่ว่าในยุคก่อนหรือหลังจากที่จะเข้ารับอิสลาม (al-Asfihani, n.d. : 1/60-61) เมื่ออายุได้ 34 ปี ท่านได้ตอบรับการเชิญชวนสู่อิสลามจากท่านอับูบักร ﷺ อย่างไม่ลังเลอย่างรีบด่วน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเป็นบุคคลกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ารับนับถืออิสลาม

ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ﷺ

เป็นคนหนึ่งทีพระองค์อัลลอฮ์ได้ประทานความร่ำรวยมั่งคั่ง ท่านเป็นนักธุรกิจที่มีทรัพย์สินมากมาย โดยที่ท่านได้ใช้ทรัพย์สินจากความร่ำรวยนี้ไปในการเชื้อฟังกฎปฏิบัติตามอัลลอฮ์ ﷻ และแสวงหาความพอพระทัยจากพระองค์ ท่านเป็นคนหนึ่งทีแข่งขันและริบเร่งในทุกความดีงามโดยไม่เคยคำนึงถึงความยากจน ในหน้าประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่าท่านได้สรรค์สร้างคุณูปการให้แก่โลกอิสลามไว้อย่างมากมาย อาทิ จัดซื้อบ่อน้ำรู้มะฮฺ (al-Mubarakfuri, n.d.: 10/196) ขยายมัสยิดนะบะวีย (Ali Muhammad al-Sallabi, 2003: 45-46) จัดเตรียมกองทัพยามยาก (al-Tirmidhi, n.d.: 3785) และการจัดเก็บรวบรวมอัลกุรอาน (al-Bukhari, 1992: 4987) ฯลฯ

นอกจากนี้ ท่านเป็นเคาะลีฟะฮฺผู้ทรงธรรมลำดับที่ 3 สานต่อเจตนารมณ์และอุดมการณ์อิสลามอย่างยืนหยัดหนักแน่นต่อจากเคาะลีฟะฮฺผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสองท่านที่มาก่อนหน้า ช่วงระยะเวลาประมาณ 12 ปี ในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ ท่านสามารถบริหารจัดการรัฐให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าไปพร้อมกันหลาย ๆ ด้าน และสามารถก้าวข้ามปัญหาความขัดแย้งที่เป็นสิ่งมาทำลายความเป็นเอกภาพของประชาคมมุสลิมในช่วงท้ายชีวิตของท่าน กล่าวได้ว่าความฉลาดหลักแหลมและบุคลิกภาพอันโดดเด่นของท่าน เป็นอีกปัจจัยสำคัญทีหนุนนำให้ท่านประคับประคองรัฐนาวารอดพ้นจากความหายนะ มาตรามั่นว่าท่านต้องเอาชีวิตเข้าแลกเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพอันมั่นคงอันจะเกิดกับประชาชาตินี้ และไม่มีใครปฏิเสธถึงความยิ่งใหญ่หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นใน

ยุคสมัยการปกครองของท่านได้ ไม่ว่าในด้านการเข้าพิชิตแคว้นเมืองต่าง ๆ พัฒนาการทางด้านทหารและด้านการปกครอง ย่อมเป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งควรค่าที่ชนรุ่นหลังต้องศึกษาเรียนรู้ถึงบุคลิกภาพอันงดงามของเคาะลีฟะฮ์ท่านนี้อย่างตระหนัก

คุณลักษณะเด่นของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه

คุณลักษณะของท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه ถือว่าเป็นคุณสมบัติแห่งผู้นำอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นคุณสมบัติผู้นำแห่งพระผู้อภิบาล เมื่อได้ศึกษาถึงชีวประวัติของท่านอย่างละเอียดในทุกแง่มุม พบว่าคุณลักษณะอันโดดเด่นของท่าน ประกอบไปด้วย

1. มีความรอบรู้

เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه ถูกนับว่าเป็นปราชญ์อาวุโสคนหนึ่งจากบรรดาอัครสาวก (เศาะหาบะฮ์) ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ที่มีความเชี่ยวชาญรอบรู้เรื่องอัลกุรอานและสุนนะฮ์ ดังที่พบว่าท่านสามารถวินิจฉัยปัญหาในด้านการพิพากษาด้านทรัพย์สิน และด้านการนิฮาด ด้วยการอนุมัติของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านเราะสูล ﷺ และแบบอย่างของเคาะลีฟะฮ์อับดุลอะซีซและเคาะลีฟะฮ์อุมัยร อันเนื่องจากท่านอุษมาน رضي الله عنه ได้ดำเนินชีวิตร่วมกับท่านเราะสูล ﷺ ท่านได้ซึมซับวิชาความรู้ และจรรยาบรรณของท่านเราะสูล ﷺ จึงเป็นปัจจัยหนุนนำให้ท่านเป็นปราชญ์อาวุโสคนหนึ่งจากบรรดาอัครสาวกผู้

ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย นอกจากนี้ ท่านอุษมาน رضي الله عنه มีความสามารถพิเศษในการขึ้นนำตักเตือนผู้อื่น ท่านสามารถชี้แนะหรือสอนผู้อื่นจากความรู้ ประสบการณ์ และประสบการณ์สำเร็จในการประกอบธุรกิจ จนกระทั่งทำให้ผู้ที่อยู่รายล้อมท่านสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของคำสอนอิสลามและมีความพร้อมอย่างเต็มที่ที่จะกลับไปพบพระองค์อัลลอฮ์ และส่วนหนึ่งจากคำชี้แนะอันทรงคุณค่าของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ซึ่งท่านได้รายงานคำสอนต่าง ๆ จากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ที่ให้ประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อประชาชาตินี้

ในเรื่องความสำคัญของการอาบน้ำละหมาด มีรายงานว่าท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ได้อาบน้ำละหมาดบนพื้น แล้วท่านกล่าวว่า “แน่นอนฉันจะบอกกับพวกท่านถึงหะดีษหนึ่งซึ่งฉันได้ยินมาจากท่านเราะสูล ﷺ หากไม่มีปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานแล้วฉันจะไม่พูดกับพวกท่าน ฉันได้ยินท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ دَخَلَ فَصَلَّى ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَالصَّلَاةَ الْآخِرَى حَتَّى يُصَلِّيَهَا

ความหมาย“ผู้ใดที่ได้อาบน้ำละหมาดอย่างดี หลังจากนั้นได้เข้าไปละหมาด เขาจะได้รับ การอภัยโทษจากความผิดระหว่างการอาบน้ำละหมาดครั้งนั้นกับการละหมาดในเวลาถัดไป” (Ahmad, 1995: 400)

นอกจากนี้ ได้มีรายงานถึงการกล่าวประโยคแห่งความบริสุทธิ์ใจและประโยคแห่งความยำเกรงจากท่านอุษมาน رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ
الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ
إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ

(อัล عمران : 155)

ความหมาย “แท้จริงบรรดาผู้ที่อยู่ในกลุ่มของพวกเจ้าที่หันหลังหนีในวันที่สองกลุ่ม เผชิญหน้ากันนั้น แท้จริงชัยฏอนมารร้ายต่างหากที่ทำให้พลัดพลั้งไป อันเนื่องจากบางสิ่งที่พวกเขาได้ประกอบไว้เท่านั้น และแน่นอนอัลลอฮ์ก็ได้ทรงอภัยแก่พวกเขาแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงหนักแน่น” (อาละอิมรอน: 155)

สำหรับความสุขุม ความหนักแน่นที่มีปรากฏในตัวของท่านอุษมาน رضي الله عنه ช่างโดดเด่นยิ่งนัก ซึ่งมีความใกล้เคียงกับท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ มากทีเดียว ทั้งด้านวาจาและพฤติกรรมของท่าน มีหลายครั้งที่ท่านได้แสดงจุดยืนที่บ่งชี้ถึงความสุขุม ความหนักแน่นของท่าน เช่นในกรณีที่ท่านถูกปิดล้อมโดยฝ่ายผู้ที่ตั้งตนเป็นกบฏ ท่านได้ออกคำสั่งให้บรรดาทหารผู้ที่คอยปกป้องกลับไปบ้านของแต่ละคน ทั้งที่พวกเขาสามารถที่จะปกป้องดูแลท่านได้ ความหนักแน่นต่อเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าท่านมีความปรารถนาอย่างสูงที่จะกลับสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์ และเพื่อรักษาการไม่ให้เกิดการหลังเลียดขึ้นในระหว่างพี่น้องมุสลิม มาตรฐานว่าท่านต้องเสียชีวิตก็ตาม (Abdullah Qadiri, 1986: 65)

3. มีความยืดหยุ่น ประนีประนอม

มีรายงานจากอะฮฺมัด อิบน์ ฟัรรูค เล่าว่า “ท่านอุษมาน رضي الله عنه เคยซื้อสวนจากชาย

إِنِّي لَا أَعْلَمُ كَلِمَةً لَا يَقُولُهَا عَبْدٌ حَقًّا مِنْ قَلْبِهِ يَمُوتُ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى النَّارِ قَالَ عُمرُ : أَنَا أَتَيْتُكَ بِهَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَهِيَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلَا صَ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَّهُ أَنْ يَقُولَهَا عِنْدَ مَوْتِهِ فَأَبَى عَلَيْهِ وَهِيَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلَزَمَهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (أحمد : 447)

ความหมาย “แท้จริงฉันจะสอนประโยคหนึ่ง ไม่มีบ่าวคนใดที่กล่าวประโยคนี้มาจากกันบึ้งของหัวใจด้วยความสัจจริง นอกจากเขาจะรอดพ้นจากไฟนรก” อุมร์ อิบน์ อัล กุฏฏอบ رضي الله عنه กล่าวว่า “มันคือประโยคอะไรกันเล่าฉันจะกล่าวมันเอง?” มันเป็นประโยคแห่งความบริสุทธิ์ใจซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ได้ทำให้เป็นสิ่งจำเป็นแก่ผู้หมัด ﷺ และบรรดาอัครสาวกของท่าน มันคือประโยคแห่งความยำเกรงซึ่งนบีของอัลลอฮ์ ﷺ พยายามจะยั้งคะยอบูญอูลิบลงของท่านให้กล่าวประโยคนี้ขณะจะเสียชีวิต และประโยคที่ว่าก็คือ “การกล่าวปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์” (Ahmad, 1995: 447)

2. มีความสุขุมและมีความหนักแน่น

เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีความสุขุม มีความหนักแน่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการมีวิทย์ปัญญา (หิกมะฮ์) และคุณลักษณะนี้เป็นส่วนหนึ่งจากคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻ ดังมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานหลายโองการด้วยกัน อาทิ ในสุเราะฮ์อาละอิมรอน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

ผู้หนึ่ง แต่เขาก็ไม่รับแรงที่จะมาเอาเงินค่าสวนจากท่าน ต่อมาท่านไปพบชายผู้นั้น แล้วถามเขาว่า “ทำไมหรือที่เจ้าไม่มารับเงินค่าสวน เจ้ารู้หรือไม่ว่าเหตุการณ์นี้ได้สร้างความเสียหายให้กับฉันมาก เพราะผู้คนต่างพากันตำหนิฉัน” ท่านยังกล่าวต่ออีกว่า “หรือว่าเจ้าพอใจที่จะให้ฉันเป็นเช่นนั้น” ชายผู้นั้นกล่าวว่า “ใช่แล้ว” ท่านจึงกล่าวกับเขาว่า “หากเป็นเช่นนั้นให้เจ้าเลือกเอาหนึ่งอย่าง ระหว่างจะเอาสวนคืนหรือจะเอาเงินค่าสวนจากฉัน” แล้วท่านกล่าวกับเขาว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

أَدْخَلَ اللَّهُ الْجَنَّةَ رَجُلًا كَانَ سَهْلًا مُشْتَرِيًا وَبَاطِلًا
وَقَاضِيًا وَمُفْتَضِيًا

(أحمد : 410)

ความว่า “อัลลอฮฺจะทรงให้ผู้หนึ่งได้เข้าสวนสวรรค์ อันเนื่องจากการที่เขาได้ทำการซื้อ การขาย การที่เขาตัดสิน และการถูกตัดสินอย่างสะดวกง่ายดาย” (Ahmad, 1995: 410)

ดังกล่าวนี้อาจตีความอย่างสูงส่งที่กล่าวถึงการให้ประนีประนอม การมีจิตใจที่กว้างขวางของท่านในการทำธุรกรรมทางการซื้อขาย และแสดงให้เห็นว่าท่านมิได้เป็นผู้ที่ไฝหาหรือมีความโลภที่จะสะสมทรัพย์สินแต่อย่างใด แต่ท่านยอมสละทรัพย์เพื่อแสดงออกถึงคุณธรรมอันประเสริฐของอิสลาม กล่าวคือการทำท่านยอมเสียสละต่อผู้อื่น ท่านไม่ยอมที่จะแลกเอาคุณธรรมอันสูงส่งนี้ด้วยกับทรัพย์สินที่ด้อยค่า อันจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว หรือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

4. มีความอ่อนโยน

ท่านอุษมาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีความอ่อนโยนต่อประชาชนของท่าน คอยเอาใจใส่ดูแลพวกเขาอย่างดี กล่าวว่าจะมีใครบางคนได้รับความเดือดร้อนโดยที่ท่านไม่ได้รับรู้ หรือจะไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันทั่วที่ ท่านพยายามติดตามข่าวคราวของพวกเขา ให้การช่วยเหลือแก่ผู้อ่อนแอ และมอบสิทธิที่แต่ละคนพึงจะได้รับอย่างทั่วถึง

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงประทานความโปรดปรานแก่เราะสูลุลลอฮฺ ﷺ และปวงบ่าวทั้งหลาย โดยการให้ท่านมีจิตใจที่อ่อนโยน มีความเมตตา ดังคำดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

(آل عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮฺนั่นเอง เจ้า (มุหัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนต่อพวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติหยาบช้าและมีจิตใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่نونพวกเขาก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว” (อาละ อิมรอน: 159)

สารัตถะจากโองการอัลกุรอานข้างต้นเราสามารถสรุปบทเรียนได้ดังนี้ 1) ความอ่อนโยนเป็นคุณลักษณะที่อัลลอฮฺทรงแผ่เมตตาแก่ปวงบ่าวตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ซึ่งท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้รับความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่ อันเนื่องมาจากความเมตตาของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ที่มีต่อท่านและรวมถึงประชาชาติของท่าน 2) ใครก็ตามที่มีคุณลักษณะแห่งความอ่อนโยนเขา

จะเป็นที่รักของผู้คนทั้งหลาย พร้อมทั้งยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเขาด้วยความเต็มใจ (Abdullah Qadiri, 1986: 69) ด้วยบุคลิกภาพแห่งความอ่อนโยนของท่านอุษมาน رضي الله عنه จึงเป็นที่เคารพรักของผู้คนต่าง ๆ

5. ให้อภัย

มีรายงานจากอิมรอน อิบน์ अबดิลลาฮ อิบน์ กุฏลหะฮฺ เล่าว่า “มีอยู่ครั้งหนึ่งในขณะที่เคาะลีฟะฮฺอุษมาน رضي الله عنه ได้ออกไปละหมาดในยามรุ่งอรุณตามปกติ ครั้นมีเสียงเอะอะโวยวายเกิดขึ้น ท่านจึงบอกให้ผู้คนไปดูเหตุการณ์ ปรากฏว่าพบชายผู้หนึ่งถืออาวุธเข้ามาเพื่อจะทำร้ายท่าน แล้วท่านจึงถามเขาว่า “เจ้าถืออาวุธเข้ามาทำไม?” เขาย้อนตอบทันทีว่า “ฉันต้องการชีวิตของท่าน” ท่านจึงอุทานขึ้นว่า “สุภหานัลลอฮฺ ฉันทำผิดอะไรหรือเจ้าจึงได้ต้องการชีวิตของฉัน?” เขาตอบว่า “เนื่องจากเจ้าหน้าที่พนักงานของท่านที่เยเมนได้อธรรมต่อฉัน” ท่านได้ถามความคิดเห็นเชิงปริกษาว่าเราจะเอาอย่างไรกับชายผู้นี้ พวกเขาได้ให้ความเห็นว่า จัดการกับเขาเลย ในเมื่อท่านสามารถจับกุมตัวของเขาได้แล้ว เพราะเขาคือศัตรู แต่ท่านย้อนตอบพวกเขาว่า “เขาผู้นี้ต้องการกระทำความผิด แต่อัลลอฮฺได้ระงับการกระทำอันเลวร้ายของเขาต่อฉัน ฉันจะอภัยให้เขาโดยมีข้อแม้ว่าจะต้องมีผู้มาประกันตัวเขา และห้ามเขาเข้ามาในนครมะดีนะฮฺอีกตราบใดที่ฉันยังเป็นผู้นำอยู่” แล้วชายผู้นั้นจึงหาผู้มาประกันตัวเขาออกไป (Abdulaziz al-Humaidi, 1998: 17,18/22)

เหตุการณ์ในครั้งนี้เป็นปรากฏการณ์ที่แสดงถึงการให้อภัยโทษของ

ท่านเคาะลีฟะฮฺอุษมาน رضي الله عنه ต่อผู้ที่ประสงค์จะปองร้ายและจะปลิดชีวิตของท่าน การให้อภัยทั้งที่สามารถเอาความผิดได้เช่นนี้จึงกลายเป็นลักษณะอันโดดเด่นของวีรบุรุษเป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัวและไม่ลำพองตน ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์อันใดในโลกนี้ แต่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าถึงภาคผลบุญการตอบแทนในโลกหน้า คุณลักษณะเช่นนี้นอกเหนือจากการได้รับภาคผลอันสูงส่งในโลกหน้าแล้ว ยังเป็นเทคนิคของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่แสนฉลาดยิ่งในโลกนี้อีกด้วย เนื่องจากว่าหากท่านได้สังหารหรือลงโทษชายผู้นี้ อาจนำไปสู่ความวุ่นวายโกลาหลที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ ทว่าการให้อภัยในครั้งนี้ช่วยลดแรงเสียดทานของกลุ่มชนลงได้อย่างสิ้นเชิง และผู้ที่ให้อภัยจะได้รับความรักใคร่จากผู้คนทั้งหลายอีกด้วย

6. มีความนอบน้อมถ่อมตน

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ในสุเราะฮฺอัล-ฟุรกอนว่า

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَتُشَوُّونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا
وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

(الفِرْقَان : 63)

ความหมาย “และปวงบ่าวของพระผู้ทรงกรุณาปรานีคือ บรรดาผู้ที่เดินบนแผ่นดิน ด้วยความสงบเสถียรและเมื่อพวกโจรเขลากล่าวท้าทายพวกเขา พวกเขาจะกล่าวศานติหรือสลาม” (อัล-ฟุรกอน: 63)

พระองค์อัลลอฮฺได้จัดลำดับความนอบน้อมถ่อมตน ซึ่งเป็นคุณลักษณะของปวง

บ่าวผู้รักดีไว้เป็นอันดับแรก คุณลักษณะของความนอบน้อมถ่อมตนนี้เกิดขึ้นจากความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ ซึ่งตัวของเคาะลีฟะฮ์อูษมาน رضي الله عنه เองก็มีความนอบน้อมถ่อมตนเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังที่อับดุลลอฮ์ อัร-รูมียะได้เล่าว่า “ในขณะที่ท่านอูษมานลุกขึ้นเพื่อที่จะละหมาดในยามค่ำคืน ท่านจะไปหาน้ำละหมาดเอง มีผู้เสนอว่าให้ท่านส่งคนรับใช้เป็นคนคอยจัดเตรียม แต่ท่านตอบว่าไม่ได้ เพราะว่ามันเป็นช่วงเวลาที่พวกเขา กำลังพักผ่อน” (Ahmad, 1999: 724) การแสดงออกซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นหลักฐานที่ชี้ว่าเคาะลีฟะฮ์อูษมาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อผู้อื่น ทั้งที่ตัวของท่านเองก็มีอายุมากและมีตำแหน่งที่สูง แต่ทว่าท่านกลับเลือกที่จะบริการตนเองในยามค่ำคืน ท่านไม่ยอมให้มีการปลูกพวกเขาขึ้นมารับใช้ในยามวิกาลเช่นนี้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งแก่ผู้ที่มีคนคอยรับใช้ที่เขาต้องตระหนักว่าคนรับใช้ก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเขา ซึ่งมีขีดความสามารถในการทำงานที่จำกัด เขาก็มีความรู้สึกจำเป็นจะต้องรักษาน้ำใจ ให้เวลาสำหรับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ และอย่าใช้ให้ทำงานที่เกินความสามารถหรือหนักหน่วงจนเกินไป (Abdul Aziz al-Humaydi, 1998: 17,18/62) และอีกเหตุการณ์ที่แสดงถึงความนอบน้อมถ่อมตนและการให้เกียรติของท่านกล่าวคือเมื่อใดที่คุณลุงของท่านเราะซูล ﷺ เดินผ่านมาหาว่าท่านอยู่บนพาหนะ ท่านก็จะลงจากพาหนะแล้วให้ท่านอับบาสดำเนินไป ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการให้เกียรติต่อท่านอับบาสดังกล่าว และเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าท่านเป็นคนที่มีความนอบน้อมถ่อมตน (Ibn Qudamah อ้างใน Ali Muhammad al-Sallabi, 2003 :

108)

7. มีความละเอียดและรักษาความบริสุทธิ์

กล่าวได้ว่า ความละเอียดถือว่าเป็นคุณลักษณะอันโดดเด่นที่สุดของเคาะลีฟะฮ์อูษมาน رضي الله عنه และเป็นคุณสมบัติอันงดงามที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประดับให้กับท่าน ดังนั้นความละเอียดเป็นบ่อเกิดของความดีและความศรัทธาและเป็นแหล่งที่มาของความอ่อนโยน ความเอ็นดูเมตตา เคาะลีฟะฮ์อูษมาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีความละเอียดมากที่สุด ส่วนหนึ่งจากความละเอียดของท่านตามที่มีปรากฏในสายรายงานต่าง ๆ มีดังนี้ รายงานจากบุหนะษะ ทาสหญิงของภริยาของท่านเล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านอูษมานได้อาบน้ำ แล้วฉันได้นำเสื้อผ้าของท่านไปให้ แล้วท่านพูดกับฉันว่า “เธออย่าได้มองมายังฉัน เพราะว่ามันไม่เป็นที่อนุญาตสำหรับเธอ” (Ibn Sa‘d, n.d.: 3/59) และยังมีหะดีษของท่านบิหมัหมัด رضي الله عنه อีกหลายบทที่ได้กล่าวถึงความละเอียดของเขา ดังที่ได้ถูกกล่าวในเหตุการณ์ต่าง ๆ ส่วนเรื่องการรักษาความบริสุทธิ์และรักษาตนจากเรื่องไร้สาระ ท่านจะเป็นคนที่ออกห่างจากจรรยา มารยาทที่เลวทราม เมื่อศึกษาจากชีวประวัติจะพบได้ว่าท่านไม่เคยสร้างความเสื่อมเสียอันจะนำไปสู่ความต่ำเกียรติไม่ว่าในยุคอนารยชน (ญาฮิลียะฮ์) หรือหลังจากที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ดังที่ท่านอูษมาน رضي الله عنه กล่าวว่า “ฉันไม่เคยร้องรำทำเพลง และฉันไม่เคยโกหก ฉันไม่เคยจับอวัยวะเพศของฉันด้วยกับมือข้างขวา นับตั้งแต่ฉันได้ทำสัตยาบันต่อท่านเราะซูล ﷺ ฉันไม่เคยดื่มสุราไม่ว่าในยุคอนารยชนหรือหลังจากรับอิสลาม และฉันไม่เคยผิดประเวณีไม่ว่าในยุค

อนารยชนหรือหลังจากเข้ารับอิสลาม” (al-Asfihani, n.d. : 1/60-61)

8. มีความใจบุญสุนทาน

ปรากฏว่าท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه เป็นคนที่มีจิตกุศลเป็นคนที่ใจบุญที่สุดของประชาชาตินี้ สำหรับการทุ่มเทเสียสละของท่านถือว่าเป็นคุณลักษณะอันโดดเด่นมาก ตามที่มีปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งได้นำเสนอผ่านมาแล้วถึงเรื่องราวการเสียสละของท่านที่เกิดขึ้นอย่างใหญ่หลวงเหลือคณานับ ส่วนหนึ่งได้แก่ การจัดเตรียมกองทัพยามทุกข์ยากในสมรภูมิตะบูก การจัดซื้อบ่อน้ำรุมะฮ์แล้วได้บริจาคให้เป็นสาธารณกุศลแก่มวลมุสลิม การขยายมัสยิดนะบะวียในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ การจัดซื้อกองคาราวานแล้วบริจาคในยุศของเคาะลีฟะฮ์อับดุลอะซีซ อัส-ศิดดีก رضي الله عنه เคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ได้ปล่อยทาสไปในหนทางของอัลลอฮ์ในทุกวันศุกร์ นับตั้งแต่เริ่มเข้ารับอิสลามรวมแล้วประมาณ 2,400 คน (Ibn Hajar al-Haitami อ้างใน Ali Muhammad al-Sallabi, 2003: 109) มีรายงานว่าฎ็อลหะฮ์ อิบน์ อุบัยดิลลาฮ์ เคยเป็นหนี้ท่านอุษมาน 50,000 ดิรฮัม อยู่มาวันหนึ่งฎ็อลหะฮ์ได้กล่าวกับท่านว่า “ทรัพย์สินของท่านมีพร้อมแล้ว จงเอาเถอะ” ท่านอุษมานได้กล่าวว่า “มันเป็นของท่านเพื่อใช้จ่ายในเวลาจำเป็น” (Ibn kathir, 1988: 7/227) ในขณะที่ความโอบอ้อมอารีความเผื่อแผ่ของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ถือว่าเป็นคุณลักษณะอันโดดเด่นดั้งเดิม ท่านได้บริจาคทรัพย์สินส่วนตัวในการรับใช้ศาสนาของอัลลอฮ์โดยไม่เคยตระหนี่เพื่อเป็นการสถาปนาอาณาจักรอิสลาม

เป็นการเสียสละในหนทางของอัลลอฮ์ และเป็นการรับใช้สังคมเพื่อแสวงหาความพอพระทัยจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

9. มีความกล้าหาญ

ในด้านความกล้าหาญชาญชัยของท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه มีอยู่หลากหลายเหตุการณ์ แต่ขอเสนอเพียงบางส่วนตามที่มีปรากฏจากหลักฐานดังนี้

1) การที่ท่านอุษมานออกไปต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ เข้าร่วมเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เกือบทุกสมรภูมิ ครั้นเมื่อถูกกล่าวร้ายในเรื่องการที่ท่านไม่ได้เข้าร่วมสมรภูมิบะดร์ เหตุผลก็เพราะว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ มีคำสั่งให้อยู่ที่มะดีนะฮ์เพื่อดูแลภริยาที่กำลังป่วยหนัก หลังจากสิ้นสุดสมรภูมิต่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้จัดให้ท่านอุษมานเป็นคนหนึ่งที่เข้าร่วมสมรภูมิรบในครั้งนี้นี้ด้วย ท่านได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินเชลยและจะได้รับภาคผลบุญอย่างแน่นอน –อินชาอัลลอฮ์- และจะไม่มีคำพูดหรือข้อสงสัยอันใดอีกแล้วหลังจากคำพูดของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ (Ahmad Khalil Jumah, n.d.: 491 ; Sadiq ‘Urjun, 1990: 47)

2) ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ส่งเป็นตัวแทนไปหาพวกกุรัยชตอนที่อยู่ ณ อัล-หุดัยบียะฮ์ ท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ได้ปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ในการให้เป็นตัวแทนไปเจรจากับชาวกุรัยช เพราะท่านเป็นที่รู้จักและมีทักษะในการเจรจา หากไม่ใช่เป็นความกล้าหาญหรือไม่มีความเป็นสุภาพบุรุษแล้วท่านคงไม่กล้า และใครก็ตามที่ตอบรับการเป็นตัวแทนไปเจรจาในสถานการณ์เยี่ยงนี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีความ

กล่าวหาญชาญชัยอย่างมากเป็นเสมือนวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ไม่ปฏิเสธถึงแม้ว่าการออกไปเป็นตัวแทนคือคำสั่งของท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ แต่ในเวลาเดียวกันก็ต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญในการต้องแบกรับภารกิจอันสำคัญนี้

3) การที่เคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه ยอมพลีชีพ ขณะที่กลุ่มผู้ตั้งตนเป็นกบฏได้ปิดล้อมบ้านของท่านแล้วได้เรียกร้องให้เลือกระหว่างการลาออกจากตำแหน่ง เคาะลีฟะฮ์หรือยอมให้สังหาร ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ท่านต้องแสดงจุดยืนอย่างหนักแน่นเด็ดเดี่ยว เพราะว่าวิกฤติกำลังจ่ออยู่ข้างหน้าเป็นเส้นทางที่ท่านจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเลือก ท่านเห็นความตายจากคมดาบของกลุ่มผู้ที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กำลังจะพัดฟัน (Ibn Sa'ad, n.d. : 3/66) การแสดงจุดยืนแห่งสัจธรรมของท่านนับว่าเป็นความกล้าหาญและท้าทายอย่างมาก ท่านไม่ได้เป็นคนขี้ขลาดหรือเป็นผู้ที่หลงใหลคลั่งไคล้ต่อมายาวัตถุในโลกดุนยานี้ สิ่งที่ท่านเคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน رضي الله عنه ได้แสดงนับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ เป็นความเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่น เป็นความกล้าหาญชาญชัยผลสืบเนื่องมาจากการศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างเข้มแข็ง ยืนหยัดในหลักการอย่างไม่หวั่นไหว สันคลอนจนกระทั่งถึงวินาทีสุดท้าย

10. มีความอดทน

ท่านเคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه มีคุณลักษณะแห่งความอดทน หลักฐานที่ชัดในเรื่องนี้ก็คือการอดทนอดกลั้นของท่านในขณะที่ถูกปิดล้อมซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดความวิกฤติอย่างหนัก หากท่านต้องการที่จะเสพความสุขเพียงลำพังโดยไม่ต้องยุ่ง

เกี่ยวกับชะตากรรมของประชาชาติ ท่านก็สามารถที่จะกระทำได้โดยการลาออกจากตำแหน่งตามคำเรียกร้องของกลุ่มกบฏ แล้วท่านก็จะรอดพ้นโดยไม่ถูกสังหาร แต่ท่านไม่เลือกวิธีดังกล่าวยอมยืนหยัดอย่างอดทนเพื่อต่อสู้กับความอธรรม ท่านยอมเอาชีวิตเข้าแลก ยอมเจ็บปวดเพียงลำพังโดยหวังภาคผลบุญจากอัลลอฮ์ ตามเจตนารมณ์ที่เคยประกาศเอาไว้ว่าท่านพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความวุ่นวายอย่างเข้มข้นเด็ดเดี่ยวและเชื่อมั่นว่าผลลัพธ์ของมันสวยงามเสมอ ดังคำดำรัสแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

(อัล عمران : 173)

ความว่า “บรรดาที่ผู้คนได้กล่าวแก่พวกเขาว่า แท้จริงมีผู้คนได้ชุมนุมสำหรับพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงกลัวพวกเขาเถิด แล้วมันได้เพิ่มการศรัทธาแก่พวกเขา และพวกเขากล่าวว่าอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ที่พอเพียงแก่เราแล้ว และเป็นผู้รับมอบหมายที่ดีเยี่ยม” (อาละ อิมรอน : 173)

เคาะลีฟะฮ์ฮุซัยมาน رضي الله عنه เป็นคนที่มีความศรัทธาอย่างหนักแน่น มีความอาวูโส มีประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์ และมีความอดทนอย่างเข้มแข็ง ยอมเสียสละชีวิตแห่งตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชาติ จากคุณลักษณะที่กล่าวมาถือว่าท่านมีความประเสริฐอย่างยิ่งใหญ่ในหัวใจของมวลมุสลิม อิบน์ ตัยมียะฮ์กล่าวว่า “เป็นที่รับทราบกันดีด้วยกับสายรายงานจำนวนมากติดต่อกัน (มุตะวาติร) ว่า

เคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه เป็นคนหนึ่งที่ยุบายปกป้องจากการหลั่งเลือดมากที่สุดเป็นคนอดทนต่อผู้ที่มาทำลายชื่อเสียงมากที่สุด อดกลั้นต่อกลุ่มบุคคลผู้มาปิดล้อมที่พยายามจะมาสังหาร ท่านรู้ดีถึงเป้าหมายที่พวกเขาต้องการ และบรรดามุสลิมได้มาหาเพื่อที่จะช่วยเหลือและให้คำปรึกษาท่านในเรื่องที่จะต่อสู้กับพวกนั้น ท่านเคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه ได้กำชับให้หยุดจากการหลั่งเลือด และได้สั่งห้ามผู้ที่เชื่อฟังท่านอย่าได้สู้รบกับคนพวกนั้น...มีบางคนเสนอให้ท่านอพยพไปอยู่ที่นครมักกะฮ์ ท่านกล่าวว่า ฉันไม่ต้องการที่จะเป็นคณนอกรีตที่อยู่ในเขตหะรอมมักกะฮ์ บางคนได้เสนอให้ท่านหนีไปเมืองฮาม ท่านกล่าวว่า ฉันไม่ต้องการแยกตัวออกจากนครมะดีนะฮ์ และบางคนเสนอให้ท่านเปิดศึกต่อสู้กับพวกนั้น ท่านตอบว่า ฉันไม่อยากจะเป็นคนแรกจากประชาชาติของท่านนบีผู้ห่มมัด ﷺ ที่ต้องหลั่งเลือดด้วยกับคมดาบ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจะพบว่าเคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه ได้ออดทนอดกลั้นมากที่สุดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายท่านถูกสังหารเสียชีวิต นับได้ว่าท่านเป็นผู้เสียสละอย่างยิ่งใหญ่ที่อยู่ในใจของพี่น้องมุสลิม” (Ibn Taimiyah, n.d.: 3/202-203)

11. มีความยุติธรรม

เคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะแห่งความยุติธรรม ดังมีรายงานจากอุมัยยิดิลลาฮ์ อิบน์ อะดีย อิบน์ อัล-กียาร เล่าว่า เขาได้เข้าไปหาเคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه ในขณะที่ท่านถูกปิดล้อม แล้วเขากล่าวว่า “แท้จริงท่านเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการแน่นอนสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท่านกำลัง

เห็น ในขณะที่ -อับดุลเราะฮ์มาน อิบน์ อุดัยส อัล-บะละวี- ผู้นำแห่งความวุ่นวายได้เป็นผู้นำละหมาด แล้วจะให้ฉันออกไปละหมาดพร้อมกับเขาหรือ” ท่านอุมมานกล่าวว่า “แท้จริงการละหมาดเป็นการทำงานที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ดังนั้นเมื่อพวกเขาทำศ็ากะฮ์ทำดีพร้อมกับพวกเขา และหากพวกเขาทำความชั่วก็จงออกห่างจากความชั่วของพวกเขา” (al-Bukhari, 1997: 695) มีสายรายงาน จากอิบน์ ซัยบะฮ์ เล่าว่า อุมมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه ได้เข้าไปหาคนรับใช้ที่กำลังให้อาหารอยู่ อยู่ แล้วท่านได้เห็นมีบางสิ่งในอาหารที่ไม่ควรให้อูฐกิน จากนั้นท่านได้ดึงหูของคนรับใช้จนเป็นบาดแผล เวลาต่อมาท่านรู้สึกเสียใจ และได้กล่าวกับคนรับใช้ว่า เจ้าจงทำกับฉันคืน คนรับใช้ได้ปฏิเสธ ท่านยังไม่เลิกความพยายามจนกระทั่งท่านได้เอามือของเขามาดึงที่หูของท่าน แล้วสั่งว่า จงดึงจนกระทั่งเจ้าคิดว่ามันเจ็บปวดเหมือนที่เจ้าเคยประสบ แล้วท่านกล่าวต่ออีกว่า “จงกระทำเป็นการตอบแทน (คิศอศ) ก่อนที่จะถูกตอบแทนในวันปรโลก” (Abu Zayd al-Basri อ้างใน Ali Muhammad al-Sallabi, 2003: 113)

12. มีความเคร่งครัด

ท่านเคาะลีฟะฮ์อุมมาน رضي الله عنه เป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในการประกอบอิบาดะฮ์ตามที่มีปรากฏอยู่หลายสายรายงาน ในช่วงพิธีหัจญ์ท่านเคยละหมาดที่หินดำโดยอ่านอัลกุรอานหมดทั้งเล่มเพียงร็อกอัตเดียว การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นอุปนิสัยของท่าน (Ibn Sa’d, n.d.: 3/76) และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ถูกรายงานจากอิบน์ อุมร์ ท่านได้กล่าวถึงโองการของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

أَمَّنْ هُوَ قَابَتْ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ
وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ

ความหมาย “ผู้ที่เขาเป็นผู้กักตุนในยามค่ำคืนในสภาพของผู้ก้มกราบ (สujud) และผู้ยืนละหมาดโดยที่เขาหวั่นเกรงต่อปรโลก และหวังความเมตตาของพระเจ้าของเขา...” (อิซ-ซุมัร : บางส่วนของโองการที่ 9)

โองการนี้ถูกประทานลงมาให้แก่อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه (Ibn Kathir, 1996: 4/47) และอิบน์ อับบาส กล่าวว่า โองการของอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

(النحل : 76)

ความหมาย “...เขาจะเท่าเทียมกับผู้กำชับกันในหนทางอันเที่ยงธรรม และเขาอยู่ในหนทางที่เที่ยงตรงกระนั้นหรือ” (อัล-นะหฺล: บางส่วนของโองการที่ 76)

โองการนี้ถูกประทานลงมาให้แก่ท่านอุษมาน رضي الله عنه (Ibn Kathir, 1996 : 2/579) เคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه จะถือศีลอดในตอนกลางวันและจะลุกขึ้นละหมาดในยามกลางคืนเป็นประจำ ยกเว้นท่านจะนอนหลับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (Ibn al-Jawzi อ้างใน Ali Muhammad al-Sallabi, 2003: 114)

13. มีความมกน้อย

ผู้นำแห่งมุลมุสลิมท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้ที่มีความร่ำรวย แต่ทว่าในความร่ำรวยมั่งคั่งของท่านนี้ ยังมีสายรายงานมากมายที่บ่งบอกว่า

ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีความมกน้อยต่อการดำเนินชีวิตในโลกดุนยานี้ รายงานจากหุหมัด อิบน์ นะอิม เล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านอุมัรและท่านอุษมาน ถูกเชิญไปรับประทานอาหาร เมื่อทั้งสองได้เสร็จสิ้นจากการรับประทานอาหาร ท่านอุษมานได้กล่าวกับท่านอุมัรว่า “แน่นอนเมื่อเราได้เห็นอาหารแล้ว หวังว่าเราไม่ยากไปร่วมเลย” อุมัรกล่าวว่า “เพราะเหตุอันใดหรือ?” อุษมานตอบว่า “แท้จริงฉันกลัวจะทำในสิ่งที่เกินความเป็นจริง” (Ahmad, 1988: 126) เรื่องนี้เป็นการแสดงถึงความเข้าใจของท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه ในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามทัศนะอิสลาม ดังนั้นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในอิสลามไม่ได้หมายถึงความโอ้อวดในเรื่องการมีบุญญา หรือการทำอาหารที่หลากหลายจำนวนมากเกินความจำเป็น ความเอื้อเฟื้อที่แท้จริงหมายถึงการใช้จ่ายทรัพย์สินไม่ฟุ่มเฟือย ไม่โอ้อวด พร้อมทั้งรู้จักขอบคุณต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้ประทานปัจจัยยังชีพให้ มีความนอบน้อมต่อผู้คน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมุมมองของท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมาน رضي الله عنه และเป็นหลักฐานที่ชี้ว่าท่านเป็นคนหนึ่งจากบรรดาผู้ที่มีความมกน้อยในโลกดุนยานี้ (Abdul Aziz al-Humaydi, 1998: 17,18/48)

ตัวอย่างส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความมกน้อยและความนอบน้อมของท่านอุษมาน رضي الله عنه จากมัญมูน อิบน์ มะฮฺรอน กล่าวว่า อัล-ฮัมดานียได้บอกกับฉันว่า เขาเคยเห็นท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ซื่อโดยมีเด็กนั่งซ้อนอยู่ข้างหลัง ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ (Ahmad, 1988: 127) และจากหะดีษของซุรหะบิล อิบน์ มุสลิม เล่าว่า ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน رضي الله عنه เคยจัดเลี้ยงอาหารอย่าง

เลิศหรือให้แก่ผู้คนและเมื่อกลับเข้าบ้านท่าน
 รับประทานด้วยน้ำส้มและน้ำมัน (Ahmad,
 1988: 129) นี่คือนิสัยอันสูงส่งที่แสดงถึง
 ความมกน้อยของผู้นำแห่งมวลมุสลิมท่านอุ
 ซมาน อิบน์ อัมฟาน رضي الله عنه การที่ท่านมีความ
 มกน้อยในโลกดุนยานี้เป็นการดำเนินชีวิต
 อย่างมีคุณภาพ ท่านไม่ได้จ่ายใช้อย่าง
 ฟุ่มเฟือยและท่านไม่ได้เป็นคนตระหนี่ ความ
 ร่ำรวยของท่านไม่ได้ทำให้เป็นคนหลงระเริง
 อยู่กับมายาวัตถุ หรือคลั่งไคล้ต่อความร่ำรวย
 ในโลกนี้จนกระทั่งลืมภารกิจอันสำคัญในโลก
 หน้า ท่านเคาะลีฟะฮ์อุซมาน رضي الله عنه เป็น
 ตัวอย่างของบรรดาผู้ร่ำรวยในประวัติศาสตร์
 ที่มีความยิ่งใหญ่โดยเฉพาะการทุ่มเทเสียสละ
 ทรัพย์สมบัติส่วนตัวเพื่อเชิดชูศาสนาของ
 อัลลอฮ์ให้มีความสูงส่งมากยิ่งขึ้น พลังแห่ง
 ศรัทธาของท่านถูกวางอยู่เหนืออารมณ์ความ
 รู้สึกหรือความใคร่แห่งตน และท่านเป็น
 ตัวอย่างของผู้ร่ำรวยที่มีความมกน้อยในโลกนี้
 อย่างแท้จริง

14. มีการสรรเสริญขอบคุณ

เคาะลีฟะฮ์อุซมาน อิบน์ อัมฟาน رضي الله عنه เป็นคนที่ถูกรู้จักว่าท่านเป็นคนที่แสดง
 การขอบคุณต่ออัลลอฮ์ด้วยการกล่าวออก
 มาจากลิ้น เป็นความรู้สึกที่ออกมาจากหัวใจ
 และการแสดงถึงการขอบคุณผ่านทางอวัยวะ
 โดยการบริจาคจำนวนมากมายังที่กล่าว
 ผ่านมาแล้ว มีอยู่วันหนึ่งท่านถูกเชิญไปยัง
 กลุ่มชนที่มีลักษณะน่าสงสัย แต่ปรากฏว่า
 พวกเขาได้แยกย้ายออกไปก่อน จาก
 เหตุการณ์นี้ท่านได้ปล่อยทาสหนึ่งคนเป็นการ
 ขอบคุนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ความตกต่ำของ
 มุสลิมไม่ได้เกิดขึ้นด้วยกับน้ำมือของท่าน (Ali

Muhammad al-Sallabi, 2003: 116)

15. ติดตามข่าวคราว ความ เคลื่อนไหวของประชาชน

เคาะลีฟะฮ์อุซมาน อิบน์ อัมฟาน رضي الله عنه เป็นคนที่รักใคร่สนใจติดตามข่าวคราว
 ความเคลื่อนไหวของพี่น้องมุสลิม สอบถาม
 ปัญหาสารทุกข์สุกดิบ ให้ความอบอุ่นกับผู้
 สูญเสีย ปลอบโยนคนที่มาร้องทุกข์ ติดตาม
 อาการป่วยไข้ ในบันทึกของอิหม่ามอะหมัด
 จากมุซา อิบน์ กุฏลหะฮ์ กล่าวว่า ฉันเห็นท่าน
 อุซมาน อิบน์ อัมฟาน ในขณะที่อยู่บนแท่น
 เทศนา (มิมบร์) แล้วท่านได้สอบถามถึงข่าว
 คราวของพวกเขา (Ahmad, 1999: 812)
 และมีปรากฏในสายรายงานจากอิบน์ สะอ์ด
 ในหนังสืออัฏ-ฏอบะคอต กล่าวว่า “ฉันเห็น
 ท่านอุซมาน อิบน์ อัมฟาน ออกไปละหมาด
 วันศุกร์โดยมีผ้าสีเหลืองสองชิ้น แล้วท่านได้
 นั่งอยู่บนแท่นเทศนา จากนั้นผู้ทำหน้าที่
 ประกาศเชิญชวนได้อะซาน ในขณะที่ท่านได้
 สอบถามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของ
 ประชาชน ใครบ้างที่เดินทาง ใครบ้างที่มา
 เยือน และใครบ้างที่เจ็บไข้ได้ป่วย” (Ibn
 Sa’d, n.d.: 3/59) ปรากฏว่าเคาะลีฟะฮ์อุ
 ซมาน رضي الله عنه ได้ให้ความสำคัญกับการเป็นอยู่
 ของประชาชน ให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความ
 เดือดร้อนจำเป็น และกำหนดให้เด็กที่เกิด
 ใหม่ได้รับเงินจากกองคลัง (บัยตุลมาล) และ
 ยังมีรายงานมาจากอูรวะฮ์ อิบน์ อัซ-ซุบัยร
 กล่าวว่า “ฉันได้ร่วมอยู่ในยุคสมัยการ
 ปกครองของอุซมาน رضي الله عنه ไม่มีมุสลิมคนใด
 ยกเว้นท่านจะให้พวกเขาได้รับทรัพย์สินจาก
 กองคลัง” (Ibn Shaibah, n.d. : 3/1023)

16. คัดเลือกจัดสรรผู้เชี่ยวชาญ

เฉพาะด้าน

การกำหนดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในที่นี้หมายถึงการจัดสรรหน้าที่การงานให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ โดยให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนที่มีความรู้มีความเชี่ยวชาญได้ปฏิบัติหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และจะได้ไม่เกินไปทำหน้าที่อื่น การจัดสรรหน้าที่เป็นวัฏจักรทางธรรมชาติแห่งอัลลอฮ์ที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ และบรรดาเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมที่มาจากท่าน ยึดถือปฏิบัติ ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมมาน ท่านได้จัดสรรหน้าที่การงานให้แก่มุสลิมในแต่ละสายงานตามความเหมาะสม อาทิ งานด้านตุลาการ การเงินการคลัง การทหาร และท่านได้แต่งตั้งผู้ปกครองตามแคว้นเมืองต่าง ๆ โดยคัดเลือกผู้ที่มีคุณภาวะในการเป็นผู้นำและกำหนดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากเคาะลีฟะฮ์อุมมาน ﷺ โดยตรงเมื่อได้จัดสรรตำแหน่งเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ได้วางกรอบในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ที่ได้รับมอบหมาย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้การบริหารกิจการบ้านเมืองในยุคสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ และเคาะลีฟะฮ์อุมมาน ﷺ ได้คัดสรรโดยยึดหลักคุณลักษณะระหว่างวัฏจักรทางธรรมชาติกับหลักนิติศาสตร์ในการจัดสรรตำแหน่งไปควบคู่กัน (Abdullah Qadiri, 1986: 117)

บทสรุป

สืบเนื่องจากคุณลักษณะอันโดดเด่นของเคาะลีฟะฮ์อุมมาน อิบน์ อีฟฟาน ﷺ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำแห่งพระผู้อภิบาลในสากลจักรวาล ซึ่งประกอบด้วย มีความรอบรู้ มีความสุขุมรอบคอบ มีความยืดหยุ่น และประนีประนอม มีความอ่อนโยน ให้อภัย มีความนอบน้อมถ่อมตน มีความละเอียด มีความใจบุญสุนทาน มีความกล้าหาญ มีความอดทน มีความยุติธรรม มีความเคร่งครัด มีความมักน้อย มีการสรรเสริญขอบคุณ ติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของประชาชน และคัดเลือกจัดสรรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จากคุณลักษณะอันโดดเด่นตามที่ได้นำเสนอมา ถือว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหนุนนำให้เคาะลีฟะฮ์อุมมาน อิบน์ อีฟฟาน ﷺ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการรัฐ จนกระทั่งมีความเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันในหลาย ๆ ด้าน และยิ่งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งสูงที่กำลังเกิดขึ้นในบริบทสังคมไทยในยุคปัจจุบัน สมควรอย่างยิ่งที่ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องศึกษาเรียนรู้และพยายามประดับตนด้วยกับคุณลักษณะเหล่านี้ และเพื่อเป็นประโยชน์สาธารณะ สมควรที่ชนรุ่นหลังต้องศึกษาเรียนรู้อย่างตระหนักพร้อมนำเอาคุณลักษณะของท่านเคาะลีฟะฮ์อุมมาน ﷺ มาเป็นแบบอย่าง

บรรณานุกรม

- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย. (2542). พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมาย
ภาษาไทย. อัดมะดีนะฮ์อัลมุนาวะเราะฮ์: ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.
- Abdullah Qadiri. (1986). **al-Kifaat al-Idāriyah fī Siyasat al-Shar‘iyah** (الكفاءة الإدارية في السياسة الشرعية).
Jeddah: Dār al-Mujtamah.
- Abdulaziz al-Humaydi. (1998). **al-Tarīkh al-Islami Mawaqif wa ‘Ibar**. (التاريخ الإسلامي مواقف و عبر).
al-Iskandāriyah: Dār al-Da‘wah.
- Ahmad Ibn Abdullah al-Asfihāni. (n.d). **Hilyatul Awliyā’ wa Tabaqat al-Asfiyā’**
(حلية الأولياء و طبقات الأصفياء). Bairūt: Dār al- Kutub al-‘Ilmiyah.
- Ahmad Ibn Hanbal. (1995). **Musnad al-’Imām Ahmad Ibn Hanbal** (مسند الإمام أحمد بن حنبل).
Bairūt: Dār ‘Ihyā’ al-Turāth al-‘Arabi.
- _____. (1999). **Fadhāil al-Sahābah** (فضائل الصحابة). Sa‘udiyah: Dār Ibn al-Jawzi.
- _____. (1988). **al-Zuhd** (الزهد). Bairūt: Dār al-Kitāb al-‘Arabi.
- Ahmad Ibn Ali Ibn Hajar. (1995). **Al-Isābah fī Tamyīz al-Sahābah**. (الإصابة في تمييز الصحابة).
Bairūt: Dār al- Kutub al-‘Ilmiyah.
- Ali Muhammad al-Sallābi. (2003). **Uthmān Ibn Affān Shakhsiyatihi wa ‘asrihi**
(عثمان بن عفان شخصيته و عصره). United Arab Emirate: Maktabah al-Sahābah.
- al-Bukhārī. Muhammad Ibn ‘Ismā‘īl. (1997). **Sahīh al-Bukhārī** (صحيح البخاري). al-Riyādh:
Dār al-Salām.
- Ibn Kathīr. (1988). **al-Bidāyah wa al-Nihāyah** (البداية و النهاية). Dār al- Raiyān.
- Ibn Taimiyah. (n.d). **Minhaj al-Sunnah** (منهاج السنة). Mu’assasah Kurtubah.
- Ibn Sa‘d. (n.d). **al-Tabaqat al-Kubrā** (الطبقات الكبرى). Bairūt: Dār Shādir.
- Muhammad Ibn Yahya al-Andalusi. (1969). **al-Tamhīd wa al-bayān fī Mukhtal al-Shahīd**
Uthman (التمهيد و البيان في مقتل الشهيد عثمان). Dār al-Thakhafah al-Dawhah.
- Muhammad ‘Abdurrahman al-Mubarakfuri. (n.d). **Tuhfah al-Ahwazi bi Sharh Sunan**
al-Tirmidhi (تحفة الأحوزي بشرح سنن الترمذي). Nash Muhammad ‘Abd al-Muhsin
al-Kutubi.
- Sādiq ‘Urjūn. (1990). **Uthmān Ibn Affān** (عثمان بن عفان). al-Dār al-Sa‘udiyah.
- Yahya Ibn Ibrāhīm al-Yahya. (1996). **al-Kilāfah al-Rāshidah wa al-Dawlah al-Amawiyah**
min Fathi al-Bārī (الخلافة الراشدة و الدولة الأموية من فتح الباري). Dār al-Hijrah.